

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНИХ НАЙМЕНУВАНЬ

Ділова репутація суб'єкта господарювання на ринку продажу товарів та послуг залежить від багатьох факторів, у тому числі від правомірного та зважливого використання торговельних марок та комерційних найменувань. У цій доповіді будуть розкриті основні принципи використання та проблеми захисту комерційних найменувань як об'єктів інтелектуальної власності, що у порівнянні з іншими засобами індивідуалізації учасників господарських відносин зазнали найменшого правового врегулювання законодавством України.

1. Згідно зі ст. 90 Цивільного кодексу України юридична особа повинна мати своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму та назву, характер діяльності (для установ), яке вказується в її установчих документах і вноситься до єдиного державного реєстру [1, ст. 90]. В ч. 2 ст. 90 зазначено, що юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування. Господарський кодекс України закріплює право мати комерційне найменування не тільки за товариствами, а й за

фізичними особами-підприємцями [2, ст. 159]. Проте використання комерційного найменування суб'єктами господарювання, що не є комерційними товариствами, не означає для них можливість захистити своє право на таке найменування. Згідно з судовою практикою *право на захист комерційного найменування визнається тільки за підприємницькими товариствами* [3, п. 4]. Фізичні особи-підприємці у якості комерційного найменування можуть використовувати своє прізвище або ім'я, що передбачено ч. 1 ст. 159 ГК України.

2. Комерційне найменування не є, на відміну від юридичного найменування, обов'язковим атрибутом суб'єкта господарювання і підлягає реєстрації тільки за бажанням особи, яка його використовує. Воно може співпадати або не співпадати з юридичним найменуванням особи, може включати, повністю або частково, торговельну марку, що належить даному суб'єкту, може саме бути частиною такої торговельної марки. Суб'єкти господарювання використовують комерційне найменування з метою завоювання популярності серед споживачів, формування свого кола клієнтів та довіри ділових партнерів, укріплення ділової репутації. Головне завдання правової охорони даного об'єкта інтелектуальної власності — попередження недобросовісного використання іншими особами ділової репутації правовласника.

У законодавстві поняття комерційного найменування не закріплене, але з урахуванням положень чинного законодавства, цілей і призначення даного об'єкта інтелектуальної власності можна стверджувати, що *комерційне (фірмове) найменування — це обов'язкове, на відміну від юридичного, найменування суб'єкта господарювання, яке цей суб'єкт використовує з метою ідентифікації себе при здійсненні господарської діяльності, тісно пов'язане з його діловою репутацією*.

3. Для ефективного виконання функцій індивідуалізації учасника економічного обігу комерційне найменування має бути *істинним* (тобто не вводити в оману споживачів), *оригінальним* (відрізнитись від інших найменувань), *стабільним*. В літературі до ознак комерційних найменувань відносять також *інформативність* та *лаконічність* [5], однак, з урахуван-

ням пробілу в законодавстві стосовно змісту та структури комерційного найменування, вказані ознаки є рекомендованими, а не обов'язковими.

Не визначена законодавством також структура комерційного найменування, що дає змогу господарюючим суб'єктам самостійно визначати доцільність використання та комбінації різних елементів. На практиці така невизначеність призводить до різної оцінки господарюючими суб'єктами ступеня та самого факту порушення своїх прав. Тому, з метою уникнення колізій, при формуванні структури комерційного найменування господарюючим суб'єктам доцільно враховувати положення Наказу Мініюста України від 05.03.2012 № 368/5 «Про затвердження Вимог до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки» [6].

4. Як закріплено в ст. 489–491 ЦК України, права інтелектуальної власності на комерційне найменування виникають з моменту першого використання його в комерційній діяльності [1, ст. 489], включають *право використовувати комерційне найменування та забороняти третім особам використовувати його* [1, ст. 490] і *припиняються у разі ліквідації юридичної особи та з інших підстав, встановлених законом* [1, ст. 491]. Передати майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування іншій особі можна лише у разі передачі цілісного майнового комплексу особи, якій ці права належать, або його відповідної частини [1, ст. 490].

В Цивільному та Господарському кодексах України вказано, що відомості про комерційне найменування суб'єкта господарювання вносяться за його поданням до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом [1, ст. 489; 2, ст. 159]. На сьогодні реєстрів комерційних найменувань в Україні не існує, що ускладнює для суб'єктів господарювання процедуру доказування використання саме комерційного найменування.

5. Права інтелектуальної власності на комерційне найменування захищаються судом. Згідно з ч. 2 ст. 159 ГК України суб'єкт господарювання, комерційне найменування якого було включено до реєстру раніше, має пріоритетне право захисту

перед будь-яким іншим суб'єктом, тотожне комерційне найменування якого включено до реєстру пізніше. Особа, яка використовує чуже комерційне найменування, на вимогу його власника зобов'язана припинити таке використання і відшкодувати завдані збитки [2, ст. 159]. Як зазначив Вищий господарський суд України, для надання відповідного захисту використання комерційного найменування, що є предметом спору, не повинно носити одноразового характеру і повинно мати місце саме на час звернення позивача з відповідним позовом до суду [7, п. 1]. При розгляді справ про порушення прав на комерційне найменування суди звертають увагу на те, чи використовуються спірні комерційні найменування на одному ринку товарів або послуг та чи можуть споживачі змішувати товари та послуги, що надаються під цими комерційними найменуваннями, а також на структуру комерційного найменування, наголосивши, що тотожність окремих елементів фірмових найменувань позивача і відповідача не може свідчити про тотожність таких найменувань у цілому [8].

6. Як Цивільний, так і Господарський кодекси України віддають перевагу терміну «комерційне найменування», хоча в Паризькій конвенції (далі — Конвенція) міститься термін «фірмове найменування». Згідно зі ст. 8 Конвенції фірмове найменування охороняється в усіх країнах Союзу без обов'язкового подання заявки чи реєстрації і незалежно від того, чи є воно частиною товарного знака [4, ст. 8]. Це положення не варто тлумачити як надання комерційним найменуванням міжнародної охорони. *Право інтелектуальної власності на комерційне найменування охороняється тільки в тій країні, де таке найменування використовується.* Такий висновок підтверджується положенням ст. 9 Конвенції, в п. 1 якої зазначено: «На будь-який продукт, що незаконно споряджений товарним знаком чи фірмовим найменуванням, накладається арешт при ввезенні до тих країн Союзу, в яких цей знак чи фірмове найменування мають право на законну охорону» [4, ст. 9].

Література

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16.01.2003 р. із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 23.07.2014 р. — Електрон. дан. (21 файл). — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua> — Назва з екрана.
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. — Електрон. дан. (11 файлів). — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> — Назва з екрана.
3. Паризька Конвенція про охорону промислової власності [Електронний ресурс] : Міжнародний документ, Конвенція від 20.03.1883 р. Електрон. дан. (4 файли). — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_123 — Назва з екрана.
4. Оглядовий лист Вищого господарського суду України № 01-8/974 від 14.12.2007 «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності» (п. 4) [Електронний ресурс]. — Електрон. дан. (1 файл). — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_974600-07 — Назва з екрана.
5. Дорошенко О., Шукіна К. Структура комерційного найменування [Електронний ресурс] / Сайт Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності. Публікація від 15.06.2010 р. — Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-struktura-komertsiynoho-naymenuvannja.html> — Назва з екрана.
6. Про затвердження Вимог до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки: Наказ Мін'юста України від 05.03.2012 р. № 368/5 [Електронний ресурс]. — Електрон. дан. (1 файл). — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0367-12/page48#n48> — Назва з екрана.
7. Оглядовий лист Вищого господарського суду України № 01-06/521 від 28.02.2017 р. «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності» (п. 1) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17 — Назва з екрана.
8. Постанова Вищого господарського суду України по справі № 6/69-08-1489 от 28.04.2008 р. [Електронний ресурс]. — Електрон. дан. (1 файл). — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1489600-09> — Назва з екрана.